

‘De schouwburg moet buurthuis zijn’

De vrouwen van Zina duiken de Groningse wijken in

Als de verslaggever voorstelt om voor de foto een huiselijk tafereel in scène te zetten, grijpt Maureen de Jong in: “Nee, dat is zo tuttig. Kunnen we niet iets spannenders doen, bijvoorbeeld een beeld uit het project waar ik mee bezig ben met Zina? Voor mij gaat dit project heel erg over intimiteit en een ander voeren is het ultieme intieme gebaar.”

De Amsterdamse theatermaakster is te gast aan de Bedumerweg, bij Elahéh, Mohsen en hun dochter Parisa. Ze is er niet een middag, of een dag, ze is er zes dagen, verdeeld over twee weken. Net als haar collega's van Zina laat De Jong zich adopteren, in dit geval door een Iraans gezin. Ze eet met ze, slaapt er, helpt mee in de huishouding en mag alle laden en kasten opentrekken. Dat had Mohsen gezegd: “Jij moet niet vragen. Jij moet gewoon pakken wat je pakken wilt.”

De Jong: “Ik heb mijn eigen focus binnen Zina. Mijn werk gaat over eten en herinneringen, hoe die met elkaar verbonden zijn. Wij praten veel over eten, dat heeft te maken met de achtergrond van Elahéh en Mohsen. Zij komen uit een cultuur waar eten belangrijk is. Ik ben niet bekend met de gebruiken in Iran, maar als kind zijn we mede gevormd zijn door wat we te eten hebben gekregen. Voedsel kan associaties opleveren. Wat ik wil weten is: wat is nu eten waar je echt heimwee van krijgt? Kun je je herinneren wanneer je dat voor het eerst gegeten hebt? Dan ga je terug naar iemands jeugd. Bij oma rook ik dit of dat. Ik zoek de zintuiglijke ervaring.”

Zina

Zina is een groep kunstenaars en verhalenverzamelaars, onder aanvoering van Adelheid Roosen, Myriam Sahraoui, Nazmiye Oral en Elly Ludenhoff, die de eerste maanden van dit jaar in Groningen is neergestreken. Ze gaan niet op bezoek bij

de burgemeester, of bij de directeur van de Gasunie, de vrouwen gaan de wijken in. Zij laten zich door gezinnen en mensen adopteren en ‘koppelen belangstelling en interesse aan een luisterend oor, een scherp oog en een open geest’. De kern van het werk is: de Ander, met als onderliggende filosofie dat de Ander feitelijk niet bestaat. Daarom wil Zina ‘de Ander’ ontmoeten, leren kennen en levensverhalen verzamelen. Dat wordt vastgelegd in woord en gebaar, beeld en geluid en geuren en kleuren. Het materiaal wordt gebruikt voor kleine projecten als films en installaties en uiteindelijk komt alles samen in de theatervoorstelling die eind mei/begin juni wordt opgevoerd in Theater de Machinefabriek van het noord nederlands toneel. Zina in Groningen is een coproductie tussen het Zina Platform, het MJD (Maatschappelijk Juridische Dienstverlening), Stichting Toevluchtsoord, Kunstencentrum Groep en nnt.

Toevluchtsoord

Ook Adelheid Roosen liet zich adopteren. Door Stichting Toevluchtsoord. Dat is niet toevallig, legt directeur Riekje Kok uit: “Onze organisatie heeft twee onderdelen: naast een opvangcentrum voor vrouwen en kinderen zijn we advies- en steunpunt huiselijk geweld. De landelijke opvang is via onze koepel, de Federatie Opvang, druk bezig meer publiciteit te geven aan de bestrijding van huiselijk geweld. We hebben voor het eerst een jaarlijkse ambassadeur en dat is Adelheid. Dat

viel samen met de aanwezigheid van Zina hier.” Roosen: “Ik woon op de afdeling zelfstandig wonen, tweede verdieping, kamer 308. Al op de eerste dag werd ik door Anita uitgenodigd bij haar koffie te komen drinken. Ik viel met de neus in de boter, want het was direct bloedgezig. Alle kinderen van de gang sprongen meteen bij mij op bed. Ik heb de hele intake gedaan, zoals alle vrouwen die hier worden opgevangen. Ik heb een mentor en ik zit bij het weekgesprek. We delen douche en toilet en tot mijn verbazing kreeg ik zelfs kamercontrole. Dat was even paniek, want ik stond net onder de douche en een kamercontrole in je blootje leek me niet gepast.”

Balie

Zina werkt vanuit De Balie, vanwaar een verscheidenheid aan kunst en culturele activiteiten wordt ontwikkeld. Zina is een ‘Kunst en Cultuur Platform voor Zachtmoedige Confrontatie van het Dagelijkse soms Rauwe maar Wonderschone Leven’. Dat gebeurt middels kunst en performances die vragen oproepen over religie en cultuur. En waarin mensen vanuit die cultuur hun stem kunnen laten horen. Zina beoogt grenzen te overschrijden, bruggen te slaan en schotten te slechten tussen westerse en niet westerse culturen, tussen generaties en seksuele voorkeuren en tussen het vreemde en het bekende. Daarbij gaat het niet alleen om het belang van vrouwen, ook de stem van de man telt. Het streven is visies en vaste patronen die al eeuwen heersen, te doorbreken en opnieuw een invulling te geven. Roosen: “Ik ben theatermaker en mijn werk is totaal verbonden met mijn leven. Ik haal materiaal voor voorstellingen niet uit boeken-

kasten of van internet. Ik kan alleen maar gewoon met mensen leven. Je ligt samen op bed met een kopje koffie en je vertelt elkaar van alles. Ik vraag en zij vragen mij. Hoe is het met jouw vriend? Heb jij te maken met geweld? Heb je wel eens zelf geweld gebruikt? Ik heb ook geen gedetailleerd plan van te voren, wel een sterke focus. Het uitgangspunt is dat je met elkaar leeft. Noem het ‘de beweging van leven’. Zo heb ik gewerkt bij voorstellingen als Gesluitte Monologen en Is.Man. Het gaat over mensen die met elkaar lachen terwijl ze zitten te huilen, of die het ineens hebben over die kleur nagellak die ze op hadden en die hen herinnert aan hun dode moeder. Dat lees je niet in een wetenschappelijk onderzoek.” Anita: “Ik ben met Adelheid naar een voorstelling geweest. Het was mooi om te zien hoe mensen zich hadden ingeleefd en uitdrukking gaven aan gevoelens. Daar krijg ik nog rillingen van.”

Mishandeling

Vrouwen worden gemiddeld 32 keer mishandeld voor ze zich bij de politie melden. Anita stapte negen maanden geleden binnen bij Toevluchtsoord: “Het heeft acht jaar geduurd voordat ik die stap maakte. Je zit in een vicieuze cirkel en niemand kan je er uit trekken. Dat moet je zelf doen. Maar daarvoor moet je eerst op de grond liggen, helemaal op zijn. Zelfs toen ik met een gebroken kaak in het ziekenhuis belandde, bleek dat geen reden om weg te gaan. Pas toen ik niet meer kon vechten, mezelf en mijn kinderen niet meer kon beschermen, was het genoeg. Er zijn veel vrouwen die de kracht niet hebben om te vluchten.” “Ik had met Adelheid in één keer die connectie. Ik her-

kende haar. Je voelt dat. Het ging vanzelf. Dat heb ik met weinig mensen. Ik vergeet haar nooit meer. Ze is normaal en eerlijk, zoals ik wil dat iedereen in de wereld is. Ik zie haar als voorbeeld. Je zoekt toch iemand die je later wilt zijn als je die leeftijd hebt. Onafhankelijk, sterk, ze durft ervoor te gaan. Dat wil ik zelf ook graag bereiken. Ik zou Adelheid willen helpen om andere mensen aan de neus te hangen waar het echt om draait.”

Zina is voor Roosen een vanzelfsprekende manier om theater te maken: “Theater zou beweging moeten zijn. Al die betonnen sculpturen, die schouwburgen die door het hele land staan, die zouden een vertegenwoordiging moeten zijn van waar een stad met al haar wijken voor staat. Schouwburgen zouden buurthuizen moeten zijn en dan een slag groter. Nu heb ik het idee dat theater management is geworden en geen ontmoeting meer. Zowel in de garderobe als bij de horeca als bij de kaartverkoop, daar wordt de gedachte dat het over Ontmoeten gaat niet meer gedragen. In theaters werken bijna uitsluitend freelancers, daar zit geen holding meer. Het is geen huis, maar een aan elkaar geplakt economisch begrip. Dat moet hersteld, denken wij. Vandaar dat wij verhalenrapers door de wijken, de wereld en het leven trekken.”

Verliefd, Verloofd, Verbonden

De werkwijze van Zina is aan de hand van drie woorden uit te leggen: Verliefd, Verloofd, Verbonden. In de periode van ‘Verliefd’, maakt Zina zich zichtbaar in de wijken, door te participeren in bewonersinitiatieven, zoals een buurtfeest of bazaar. Ook trekken de ‘wijkwifjes’, een soort kwartiermakers, de buurt in met ludieke acties als: ‘Zal ik voor jou...?’ Bewoners kunnen zich opgeven voor een bezoek thuis van een Zinalidie die voor hen kookt, een verhaal voorleest, schoonmaakt, een lied zingt of gewoon een kopje koffie komt drinken. Er is de tafel van Zina, waarin bewoners eten kunnen proeven van mobiele stands en eigen herinneringen aan smaak en eten doorgeven. Gewerkt wordt met bestaande instanties. Zina werkt niet vanuit selectie of politieke correctheid, maar wil mensen bereiken die niemand bereikt. Nadat de contacten zijn gelegd, volgt tijdens het ‘Verloofd’ zijn het in kaart brengen van het niveau van de bewoners, hun behoeftes en hun talenten. Door middel van een initiatief als de Beauty Verhalen Salon worden vrouwen een behandeling aangeboden in ruil voor

hun levensverhaal. Aan de hand van filmvertoningen met nagesprekken, of workshops die gaan over individualiteit, eigen kracht en eigen stem, leren de bewoners meer over zichzelf en verbreden hun horizon door middel van kunst en contact met nieuwe mensen. De bevindingen worden in de tijd van ‘Verbonden’ zijn aan de buitenwereld getoond. Dat gebeurt op velerlei manieren, zoals met performances en filmpjes, afgesloten met een tien-daags festival/expositie waarbij de bewoners zelf de rol van gastvrouw en gastheer spelen. Zo ontstaat na een paar maanden een groep mensen die ‘voorlevers’ zijn geworden. Rolmodellen die hebben gedurfd om nieuwe dingen te proberen, contact te maken en te leren. In Groningen wordt gewerkt aan de voorstelling in Theater de Machinefabriek.

Eten

Bij Mohsen, Elahéh en Parisa staat de tafel vol met lekkertijen. Opgestuurd uit Iran. Het is even voor Noroëz, het nieuwjaars- en voorjaarsfeest dat volgens de Iraanse kalender op 21 maart wordt gevierd. Noroëz betekent nieuwe dag. Mohsen: “Eten is belangrijk in onze cultuur. Wij eten met vrienden en familie. Eten moet gedeeld worden, eten doe je samen. Maureen was een keer te laat. Wij hebben gewacht tot ze er was.”

De Jong: “Ik zei nog: was dan begonnen, maar nee, dat deden ze niet. Dat is bijvoorbeeld iets waar ik nu weer op geattendeerd wordt. Ik kom uit Indonesië en dat is daar net zo. Eten als bindmiddel is wat mij wel fascineert. De samenleving van nu is individualistisch en prestatiegericht, met als gevolg dat we steeds meer maaltijden in de magnetron bereiden. Slowfood is zo gek nog niet. Waar het mij echter nog meer om gaat is de beweging waarin gemeenschap en individu samen komen. Niet dat gefröbel over lokale producten en zo. Dat is wel belangrijk, maar wat is de basis? Wat gebeurt er in de keuken in al die huizen? Waarin raak je elkaar? Dan heb je het over een bepaalde aardse menselijke maat. Ik ben nu bezig hoe je dat kunt vertellen naar dat idee van die koffer. Dat je aan de hand van wat je proeft of ruikt een verhaal kunt vertellen, van iemand die aan tafel zit, of die dat ooit gemaakt heeft. Eten om te vertellen.” Dan belt de vriendin van de verslaggever. Het is zes uur, de warme maaltijd staat op tafel. Bij hem thuis wordt niet gewacht. Ze gaan gewoon eten.

**Tekst: Herman Sandman
Foto: Stef Steneker**